

Психолінгвістический анализ семантических трансформаций при переводе и литературном пересказе художественного текста : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Варвара Георгиевна Красильникова. – М., 1998. – 20 с. 6. *КСКТ*: Краткий словарь когнитивных терминов / под общ. ред. Е. С. Кубряковой. – М. : МГУ, 1996. – 245 с. 7. *Нуриев В. А.* Психолінгвістический статус грамматических преобразований при переводе художественного текста (на материале французского и русского языков) : автореф. дис. ... канд. филол. наук / 10.02.16 / Нуриев Виталий Александрович. – М., 2005. – 20 с. 8. *Романова И. В.* Обусловленность переводческой деятельности универсальными стратегиями понимания текста : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Ирина Владиславовна Романова. – Барнаул : АГТУ, 2002. – 20 с. 9. *Сорокин Ю. А.* Переводоведение: статус переводчика и психо-герменевтические процедуры / Ю. А. Сорокин. – М. : МГДК «Гнозис», 2003. – 160 с. 10. *Фесенко Т. А.* Специфика национального культурного пространства в зеркале перевода / Т. А. Фесенко. – Тамбов : ТГУ, 2002. – 228 с. 11. *Холодная М. А.* Когнитивные стили: О природе индивидуального ума / М. А. Холодная. – М. : ПЕР СЭ, 2002. – 304 с. 12. *Newmark, P.* Approaches to Translation / P. Newmark. – L.; N.Y. : Prentice Hall, 1988. – 302 p. 13. *Sun, S.* Think-Aloud-Based Translation Process Research: Some Methodological Considerations / S. Sun // *Meta : Translators' Journal*. – Vol. 56, No 4. – Montreal : Les Presses de l'Université de Montréal, 2011. – P. 928–951. 14. *Whyatt B.* Bilingual language control in translation tasks: A TAP study into mental effort management by inexperienced translators / B. Whyatt // *Neurolinguistic and Psycholinguistic Perspectives on SLA / J. Arabski and A. Wojtaszek (eds.)*. – Bristol : Multilingual Matters, 2010. – P. 79–92.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. *Браун Д.* Код да Вінчі / Д. Браун ; пер. з англ. А. Кам'янець. – Х. : Книжк. клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2006. – 480 с. 2. *Браун Д.* *Код да Вінчі* / Д. Браун ; пер. з англ. В. Шовкуна // *Всесвіт*. – № 1–4, 11–12. – К. : Вид. дім «Всесвіт», 2006. 3. *Brown, D.* *The Da Vinci Code* / D. Brown. – L. : Corgi Books, 2003. – 605 p.

Здражко А. Є., асп.,

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

УКРАЇНСЬКІ ВИДАННЯ ПЕРЕКЛАДНОЇ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ ПЕРІОДУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ (НА ПОЧАТКУ 1990-Х РОКІВ)

Стаття присвячена історіографічному дослідженню видань української перекладної дитячої літератури початку 1990-х років. Автор наголошує на тому, що деякі заборонені за радянських часів

переклади творів дитячих письменників були перевидані, а інші ще й зараз лишаються забутими.

Ключові слова: дитяча література, переклад, українські видання перекладної дитячої літератури.

Статья посвящена историографическому исследованию изданий украинской переводной детской литературы в начале 1990-х годов. Автор акцентирует внимание на том, что некоторые из запрещенных в советские времена переводы произведений детских писателей были выданы, а некоторые все еще остаются забытыми.

Ключевые слова: детская литература, перевод, украинские издания переводной детской литературы.

The article deals with the historiographical research of the publications of Ukrainian translated children's literature in the early 1990-s. The author pays attention to the fact, that some of the prohibited in the Soviet times translations of children's writers were re-edited, but others are still in oblivion.

Key words: children's literature, translation, Ukrainian publications of translated children's literature.

Метою цієї роботи є історіографічне дослідження перекладів дитячої літератури на початку 90-х рр. ХХ століття. **Предметом** дослідження виступають переклади з англійської мови на українську, надруковані видавництвами у 1991–1994 рр. **Об'єктом** дослідження є історичні та соціальні чинники, які впливали на роботу видавництва та перекладачів. **Актуальність** такого дослідження полягає у створенні першого ґрунтового переліку перекладів дитячої літератури ХХ століття.

Після прийняття позачерговою сесією Верховної Ради УРСР 24 серпня 1991 року Акту проголошення незалежності України, яким було затверджено створення самостійної української держави, ідеї відродження цінностей українського народу дали поштовх новому піднесенню дитячої літератури. Твори для дітей стали більш різноманітними за формами й жанрами, глибшими й цікавішими за змістом. З'являються переклади фантастичних творів, детективів, різноманітних книжок-іграшок та дитячих енциклопедій. Маленьким читачам почали повертатися заборонені свого часу твори перекладної дитячої літератури.

Не зважаючи на скасування системи спецфондів, спостерігається певна односторонність стосовно перевидання ретроспективних перекладів творів англомовних письменників. На жаль, досить часто

популяризуються роботи одних і тих самих авторів. На цьому фоні процес розкриття надбань учорашніх спецфондів іде дуже уповільнено. Це досить прикро, зважаючи на те, що у фондах таких установ, як Національна бібліотека України імені В. Вернадського, Національна бібліотека України для дітей, Книжкова палата України, збереглися чудові зразки дитячої художньої літератури початку ХХ ст. Варто лише згадати блискучі видання перекладів Д. Дефо "Робінзон Крузо" (Львів, Друкарня Наукового Товариства ім. Шевченка, 1903 р.) [Дефо 1903], Дж. Свіфта "Подорожі Гулівера до краю Ліліпутів" та "Подорож Гулівера до краю великанів" (Львів, Друкарня Наукового Товариства ім. Шевченка, 1906 р.) [Свіфт 1906], казок Р. Кіплінга (Київ, Лан, 1909 р.) [Кіплінг 1909], що зберігаються у фондах Національної бібліотеки України для дітей, та видання перекладів збірок "Англійські казки" [Селянський 1902], "Між хмарами сонечко" [Грінченко 1904], з якими можна ознайомитись у Національній бібліотеці України імені В. Вернадського. Деякі з таких перекладів роками чекають на свого читача. І це – приклади найкращої високохудожньої української перекладної літератури, про існування якої, можливо, навіть не здогадуються освітяни та книговидавці. Тому укладання та видання бібліографічного покажчика "Українські видання перекладної дитячої літератури від 1900 до 2011 рр." [Здражко 2012] у межах цього дослідження є напрочуд актуальним. Такий бібліографічний покажчик допоможе звернути увагу сучасних видавництв на заборонені свого часу радянською цензурою твори української перекладної дитячої літератури, пробудить інтерес читачів до трагічної долі перекладачів-сподвижників українського слова.

Саме такі, втрачені свого часу, духовні скарби здатні сформувати світогляд сучасного маленького українця. Залишається сподіватися, що невдовзі розпочнеться процес активної популяризації повернутих, але досі невідомих читачеві творів перекладної дитячої літератури.

Серед повернутих маленьким читачам творів: переклад В. Митрофанова роману "Хатина дядька Тома" Г. Бічер-Стоу (твір було перевидано видавництвом "Навчальна книга-Богдан" 2006 р.), переклад Є. Горевої казкової повісті "Мері Поппінс" П. Треверс (видавництво "Школа" познайомило сучасну малечу з високохудожнім перекладом у 2000 та 2007 рр.), переклад О. Олеся поеми "Пісня про Гаявату" Г. Лонгфелло (видавництво "Веселка" повернуло українській малечі переклад у 1999 р.), переклад М. Іванова роману "Домбі і син" Ч. Діккенса (видавництво "Дніпро"

1991 р. повернуло українським читачам забутий переклад, опублікований ДВУ ще 1930 р., за редакцією Марії Габлевич), переказ Т. Габбе роману "Мандри Гуллівера" Дж. Свіфта (київське видавництво "Махаон-Україна" у 2005 р. познайомило малечу з переказом, виданом Держмолвидав ще 1936 р.), переклад О. Тереха казки "Знамените каченя Тім" Е. Блайтон (у 1992 р. "Веселка" перевидала казку надруковану вперше ще у 1959 р.) та інші.

Поряд з уже відомими перекладами в Україні з'являються й нові. На початку 1990-х побачили світ переклади братів Юрія та Олега Покальчуків романів Едгара Берроуза "Тарзан, годованець великих мавп", "Повернення Тарзана", "Тарзан та його звірі", "Тарзанів син", опубліковані у видавництві "Веселка". У 2007 р. переклад братів Покальчуків романів Е. Берроуза публікує тернопільське видавництво "Навчальна книга-Богдан" у межах серії "Бібліотека світової літератури для дітей у 100 томах "Світovid".

Працювати над перекладами дитячої літератури Юрій Володимирович почав ще у 24 роки. У 1965 р. він переклав повість Леона Вілсона "Хлопчик Коді" для видавництва "Веселка". У 1984 р. працював над збіркою творів Джерома Селінджера "Над прірвою у житті" у видавництві "Молодь". Для цієї збірки Ю. Покальчук перекладав новелу "Френі" та виступив упорядником та автором післямови. Пізніше до перекладу дитячої літератури Юрій Володимирович залучає і свого брата – Олега Володимировича Покальчука. Разом вони переклали 4 романи Е. Берроуза. Але на цьому Ю. Покальчук не припиняє працювати над дитячою літературою. У 1993 р. він повертається до роботи над повістю Дж. Селінджера "Над прірвою у житті" та пише передмову до публікації київського видавництва "Котигорошко".

У 2000 р. роботу над перекладами романів Е. Берроуза розпочинає Є. В. Бондаренко. Цього року виходить переклад роману "Син Джунглів" у видавництві "Свагор", а за два роки це ж видавництво публікує переклад Є. Бондаренка повісті "Нашадок лордів". Цього ж року перекладач розпочинає роботу над перекладом творів Р. Кіплінга: у харківському видавництві "Ранок" виходять друком казки "Звідки в кита така горлянка", "Чому в носорога така шкура", "Як з'явилися панцерники", "Кіт, що гуляв як сам собі знав" у межах серії "Дивовижні історії".

Перший рік незалежності України приносить маленьким читачам перший переклад детективного роману Андрія Івановича Євса. У 1991 р. видавництво "Молодь" та видання редакції журналу "Всесвіт",

у межах серій "Детектив. Пригоди. Фантастика." та "Майстри зарубіжного детективу" відповідно, публікують роман Дж. Карра "Безтілесна людина" у перекладі А. Євса. Це не була перша праця херсонського перекладача над творами дитячої літератури. У 1985 р. його переклад твору Д. Бартлема "Повістка" було опубліковано у періодичному виданні "Радянська освіта". Цього ж року з його перекладом оповідання Р. Бредбері "Усмішка" на сторінках "Всесвіту" ознайомилися українські читачі. Пізніше, у 2000 р., це ж оповідання з'являється на сторінках посібника-хрестоматії "Зарубіжна література" видавництва "Просвіта" у перекладі доктора філологічних наук, професора Лади Володимирівни Коломієць.

Народився Андрій Іванович 1 січня 1927 р. в с. Іваниця Ігнянського району Чернігівської області в сім'ї колгоспників. Після семирічної школи працював у кузні та польових роботах у рідному селі, під час військової служби закінчив загальноосвітню школу. Вищу освіту здобув у Одеському державному педагогічному інституті іноземних мов у 1955 році. Працював учителем англійської та німецької мов у школах та середніх спеціальних навчальних закладах Херсонщини, перекладачем у Херсонському агентстві ВАТ "Інтурист". Кілька років працював перекладачем у довготривалих відрядженнях.

Цього ж року Дмитро Каленикович Грицюк починає роботу над перекладом повісті Ніни Боден "Збігло літо". Д. Грицюк народився 4 листопада 1942 р. в с. Дзвінки Білгородського району на Хмельниччині. Закінчив факультет журналістики Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка. Дмитро Каленикович також відомий своїми перекладами з російської мови романів, повістей, оповідань Віктора Комарова; він також перекладав з англійської твори Д. Френсіза, А. Азімова, Ф. Брет Гарта, Н. Боден, К. Еквензі. Відомі його переклади науково-фантастичних оповідань А. Азімова "Втеча" для журналу "Україна" у 1987 р., "Я, робот" для видавництва "Веселка" у 1987 р., а також роману "Габрієл Конрой" Ф. Брет-Гарта для видавництва "Дніпро" у 1989 р.

У 1991 р. українським дітлахам повертаються детективні романи Агати Крісті, опубліковані ще 1971 року видавництвом "Радянський письменник" у межах серії "Фантастика. Пригоди. Детектив." видавництва "Дніпро" у перекладі Володимира Хижняка та Вадима Хазіна.

В. І. Хазін також переклав оповідання "Наперекір тільки-вівторковому світу" Філіпа Фармера для журналу "Всесвіт" 1983 р. та роман "Майже опівночі" Мартіна Кейдіна для видавництва "Молодь"

1991 р. В. М. Хижняк, прозаїк і перекладач із Черкас, відомий авторськими збірками повістей та оповідань "Любар" (1972) та "Дивовижне перо" (1974). Закінчив Київський національний університет імені Тараса Шевченка (1949), працює викладачем англійської мови.

Видавництво "Радянський письменник" у 1991 р. публікує переклад роману Маріо П'юзо "Хрещений батько" у перекладі українських дипломатів Віктора Батюка та Олександра Овсюка за редакцією О. Григор'єва.

У 1992 р. київське видавництво "Довіра" випускає друком дві збірки англійських народних казок "Бабусин дідусь" у перекладі Л. М. Ліщинської та "Хатні капці принцеси" у перекладі Н. І. Куроленко та І. І. Куроленко у межах серії "Казки, на які ми чекали". Видавництво "Веселка" також радує маленьких читачів виданнями вже знайомих казок: виходить третє видання казки Енід Блайтон "Знамените каченя Тім", з першим виданням якої малеча познайомилась 1959 р., та друге видання повісті-казки Джона Толкіна "Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори", перше видання якої було опубліковано ще 1985 року. Київське видавництво "Грайлик" перевидає вже знайому українським дітям казку Уолта Діснея "Білосніжка та семеро гномів" у перекладі Віталія Олексійовича Коротича. Цей переклад казки вперше було опубліковано у збірці казок У. Діснея "Казки про тварин та про людей" 1971 року у видавництві "Веселка". Переклади В. Коротича перевидавалися кілька разів, доповнювалися та скорочувалися, а вже за часів незалежності України за цими перекладами видавалися перекази казок У. Діснея. Віталій Олексійович також перекладав й вірші для дітей. Зокрема, популярності набули переклади віршів "В коробці з-під черевиків, де повно старих панчіх ..." та "Сьогодні вранці виявилась порожньою ..." Теодора Ретке для журналу "Поклик".

Як уже зазначалося, початок 1990-х років повернув українським маленьким читачам заборонені за радянських часів переклади Г. Бічер-Стоу, П. Треверс, Г. Лонгфелло, Ч. Діккенса, Дж. Свіфта, Е. Блайтон та інших талановитих дитячих письменників. Але у перевиданні заборонених радянською владою творів спостерігається певна односторонність: популяризуються роботи одних і тих самих авторів, тоді як прекрасні переклади творів Уйди, Ф. Бернетт, В. Джекобса, Тальбота та багатьох інших залишаються поза увагою українських видавництв.

1. *Англійські казки* / [З англійської перевів Л. Селянський]. – Львів : Друкарня Наукового Товариства ім. Шевченка під зарядом К. Беднарського, 1902. – 55 с. 2. *Дефо Д. Робінзон Крузо: Роман / Даніель Дефо.* – [Пер. з англ.]. – Львів : Друкарня Наукового Товариства ім. Шевченка, 1903. – 305 с. 3. *Кіплінг Р. Казки: (З малюнками) / Редьярд Кіплінг.* – [Пер. Юр. Сірий]. – К. : Лан, 1909. – 68 с. 4. *Між хмарами сонечко: Оповідання / [Переклала Н. Грінченко].* – К. : Вик. друк. П. Барського, 1904. – 99 с. 5. *Свіфт Дж. Подорожі Гулівера до краю Ліліпутів / Джонатан Свіфт.* – [Пер. з англ. В. В-р]. – Львів : Друкарня Наукового Товариства ім. Шевченка під зарядом К. Беднарського, 1906. – 53 с. 6. *Свіфт Дж. Подорож Гулівера до краю великанів / Джонатан Свіфт.* – [Після нім. перерібки Фр. Камберія пер. Василь В-р]. – Львів : Друкарня Наукового Товариства ім. Шевченка під зарядом К. Беднарського, 1906. – 39 с. 7. *Українські видання перекладної дитячої літератури від 1900 до 2011 рр.: [бібліографічний покажчик] / Укладач Здражко А. Є.* – Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2012. – 132 с.

Зінченко Г.Ю., заст. зав. кафедри теорії та практики перекладу НА СБУ

ТЕОРІЯ ЛАКУНАРНОСТІ В СУЧАСНОМУ ЛІНГВІСТИЧНОМУ ЗНАННІ

У статті розглянуто основні дефініції терміну «лакунарність», існуючі в сучасній лінгвістиці підходи до вивчення цього явища.

Ключові слова: лакунарність, лакуна, елімінація, концепт.

В статье рассмотрены основные определения термина «лакунарность», существующие в современной лингвистике подходы к изучению этого явления.

Ключевые слова: лакунарность, лакуна, элиминация, концепт.

The most common definitions of the term «lacuna» and the approaches of modern linguistics to this phenomenon.

Key words: lacuna theory, lacuna, elimination, concept.

У сучасних умовах різко зросла увага до такого соціального феномена, як комунікація. Це є цілком закономірним і зрозумілим, оскільки нині відбувається глобальна трансформація індустріального суспільства в інформаційно-комунікативне. Вона супроводжується не лише проникненням комунікації в усі сфери суспільства, виникненням і розвитком якісно нового типу комунікативних